

KORS-SLUTNINGEN

At sige verden ret farvel!

Grundtvigs salme "At sige verden ret farvel" handler om det mest intense spændingsfelt, vi mennesker tumler rundt i: livet og døden! Mere dybtgående kan gnistspændingen i vor tilværelse vel ikke være. Grundtvig er ligefrem kendt for at have sagt: Jeg kender kun én modsætning - modsætningen mellem liv og død! Det liv, der er tale om, er ikke livet i al almindelighed, men lige præcis Grundtvigs liv. Og den død, der er tale om, er også døden i den yderst konkrete og specifikke karakter: Grundtvigs død.

Grunderfaringer

Salmen er i eminent forstand dybt personlig. Den afspejler et personligt livsdrama hos Grundtvig selv. Og dog: samtidig er salmen helt elementær og almen i sin problematik. Det forholder sig nemlig så paradoksalt, at dette at søge indad i sin egen tilværelse ikke ender i en eksklusiv privathed, men tværtimod i en forløsende almen erkendelse. Forudsætningen er

selvfølgelig, at man er radikal nok i sin søgen og ikke standser ved alle de mellemstationer af forfængelig selvforblindelse, vi alle kender til. Privatheden er hverken vores ultimative vækstpunkt eller forsvindingspunkt. Der er faktisk noget, der stikker dybere.

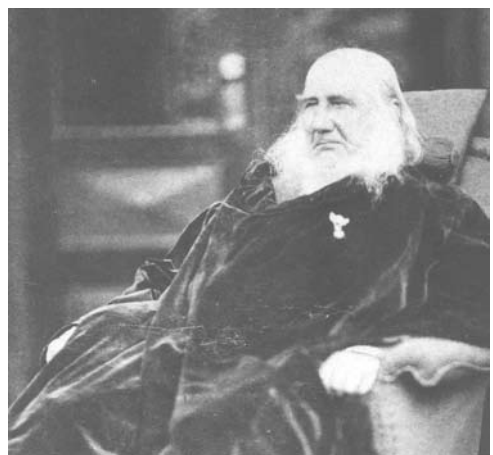
Når Søren Kierkegaards insisterer på "Hiin Enkelte", er det tilsyneladende et udtryk for en ekstrem individualistisk selvoptagethed. Men kun tilsyneladende. Hans filosofiske forfatterskab er på den ene side udsprunget af en egenartet og vel også temmelig aparte livsskæbne: "Man bliver ikke digter ved den pige, man fik, men ved den, man ikke fik". Men Kierkegaards forfatterskab er ikke reducerbart til denne livsskæbne. Det stikker dybere end hans egen åndelige selvkredsen. Det går så meget i dybden, at det kan tale til alle. Det handler om os alle. Grunderfaringerne er de samme. Angst er angst. Håb er håb. Liv er liv. Død er død. Frelse er frelse.

En temmelig træt Georg Brandes.
Foto fra Tilskueren, Februar 1912 med titlen
"Festskrift til Georg Brandes".

Indkigsposter

Der findes ikke bare udkigsposter. Der findes også "indkigsposter" – et vidunderligt ord, som så vidt jeg ved ikke har været i omløb. Det er en neologisme, jeg første gang har hørt brugt af Ida, som er elev på Testrup Højskoles skrivelinje dette forår.

... og en trods alt lidt mere oplagt Grundtvig

Indkigspost. Ja, netop. Sådan forholder det sig med Grundtvigs vidunderlige salme. Den er en indkigspost til det besynderlige sammensurium af livslyst, begær, håb, amputeret forventning, fortvivlelse, dødsangst, resignation, som vi alle rummer. Salmen handler om at være på det yderste og at skulle tage afsked med verden. Den får sin endelige skikkelse i 1845, men første udkast er skrevet i 1843 på et tidspunkt, hvor Grundtvig var helt nede i kælderen – både fysisk og psykisk. Han regnede ikke med at have langt igen og var genstand for datteren Metas kærlige omsorg og pleje i det, han troede var hans sidste stund.

Som det fremgår af første strofe, er det bestemt ikke den længselsfulde forventning om udfrielsen fra dette jordeliv, der gennemstrømmer salmen. Der er ikke meget “Keed af Verden og kier ad Him-melen” a la Kingo. Og slet ikke noget i retning af Oehlschlägers “Lær mig, o skov, at visne glad”. Der er ingen euforisk døds-længsel hos Grundtvig. Salmen rummer en modstræbende og vemodig afsked. Det er ikke en nemt at skulle herfra – specielt ikke, når man på trods af modgang og depression har livsgnisten i sig endnu. Grundtvig lægger ikke fingrene imellem – tværtimod. Vi præsenteres for et billede af dødens indgriben fyldt af uhygge og kulderystende gru: “døden med sin istaphånd”. Døden er dyster og knugende. Der er på ingen måde lagt op til at parfumere afskeden med verden. Men netop denne kradse og usminkede realisme i mødet med døden skaber så meget mere troværdighed i forhåbningen om opstandelse og frelse.

Med samme åbenhjertighed og modvillig accept, som han kan skildre mødet med døden, kan Grundtvig sandsynliggøre sin fortrøstning om, at “der er sat en stol til mig i dine lyse sale”. Han har salmen igennem indhøstet så megen ethos og grundfæstet troværdighed, at han med troens og overbevisningens kraft kan lade salmens udgangslinier kulminere i et ophøjet himmelsk toneleje: “indslumre skal jeg da

Jørgen Carlsen, idéhistoriker og forstander for Testrup Højskole

med lyst / som barnet ved sin moders bryst / i dine frelserarme”.

Grundtvig var som sagt i en dyb sjælelig krise. Hans sind var formørket. Men der var endnu ikke lukket og slukket. Faktisk skulle han siden møde hele to kvindelige livsledsagere og leve mange år endnu. Men hvilken ærlighed strømmer der ikke ud af salmens indre spændingsfyldthed. Grundtvig går døden i møde med livslængslens alvor.

Brandes

Det fortælles, at Georg Brandes på sit dødsleje bad sin hustru Gerda om at læse Grundtvigs salme højt for ham igen og igen. Især strofe 6: “Kom i din sidste nattevagt / i en af mine kæres dragt, / og sæt dig ved min side, / og tal med mig, som ven med ven, / om, hvor vi snart skal ses igen / og glemme al vor kvide!” Nogen vil måske her se et eksempel på, at “når fanden bliver gammel, går han i kloster”. Men i stedet for selvfedt at triumfere over, at ateisten kryber til korset i 11. time, så bør vi glædes over, at vi mennesker har mere til

fælles end det, der skiller os. Også Georg Brandes' liv nærmer sig den kors-slutning, vi kristne beder til og håber på. Og det, vi har tilfælles, overstiger alt forbigående meningsmageri. Det meste af det er jo alligevel bare forfængelighed og opsmin- ket selvhøjtidelighed, tilsat en god portion kødelig lyst. Vi har livet til fælles – og døden til fælles. Og selv om nogen måske ikke vil vide af det, så har vi også Gud til fælles.

Melodien

Lad mig her til sidst komme med et hjer- tesuk. Jeg græmmes over den udbredte anvendelse af Christian Bulls melodi fra 1851. Den er med sin vamble sentimentalitet nærmest en organiseret sabotage mod Grundtvigs tekst. Var jeg hovedpersonen

ville jeg rotere i kisten af arrigskab. Hvorfor bruge sådan noget sødladent plid- der-pladder, når man nu har Otto Morten- sens melodi fra 1982. Den er anderledes kongenial, præget af en afklarethed og fattet værdighed. Bull lander tungt og bastant på grundtonen. Nu er det slut. Nu er vi hjemme. - Men er vi det? Jeg vil ikke pure afvise, at Bulls melodi kan forsvares teologisk, især hvis den synges efter jord- påkastelsen. Men ærlig talt: Er det ikke en lidt for hurtig og kontant afregning ved kasse 1 – og så er der kaffe og kage bagef- ter...? Mortensen slutter på tertsen, som moduleres til en ny og lysere dur-treklang med afslutningstonen som den nye grund- tone. Det hele holdes åbent, svævende, ubestemt – og forjættende! Døren står på klem til de lyse sale.